

goedgeld

Pieter Derks

‘Humor zorgt ervoor dat mensen beter luisteren’

DROMEN

Een ondernemer uit de community Voor de Wereld van Morgen droomt hardop. Dit keer

mariene bioloog Malenthe Teunis van BESE-products

Hun biologisch afbreekbare structuren dragen bij aan het herstel van ecosystemen als mosselbanken en oesterbanken.

Als kind al was ik gefascineerd door de natuur, tegenwoordig vind ik de poolgebieden geweldig. Ik doe er al acht jaar gidswerk. Op de Noord- en Zuidpool zie ik de gevolgen van klimaatverandering met eigen ogen. Mede daardoor wil ik via mijn werk bijdragen aan de bescherming van natuurgebieden. BESE begon klein, met herstel van mosselbanken in de Waddenzee. BESE-elements zijn gemaakt van onder meer aardappel-zetmeel en bootsen eigenschappen van de natuur na, bijvoorbeeld van wortelstelsels of plantenstengels. Ze beschermen tegen golven en natuurlijke vijanden en helpen zo jonge dieren en planten zich ergens te vestigen. De resultaten waren goed, maar zou het ook werken in andere klimaatzones? We gingen aan de slag in een vergelijkbaar ecosysteem in Florida. Ook daar werkte BESE goed; de natuur – de kwelders en oesterbanken – herstelde zich.

Sinds 2018 is BESE-products een startup, we werken voor overheden en natuurorganisaties in landen als Amerika, Australië en Indonesië. De komende jaren willen we meer projecten en meer medewerkers en gaan we ons product verder ontwikkelen. We kunnen niet de hele wereld redden, maar hoe fijn is het om te laten zien dat je schade aan de natuur ook kunt herstellen. Ik droom ervan dat BESE over vijf jaar op eigen benen staat en dat we wereldwijd bijdragen aan verbetering en bescherming van natuurgebieden. In de toekomst zie ik mezelf in Florida: ik wandel langs een weg die ooit door de oprukkende zee dreigde te verdwijnen. Ik zie het herstelde mangrovebos en denk aan de oesterbank in zee. De natuur is teruggekeerd en de golven richten geen schade meer aan, mede dankzij ons.

bese-products.com

**voor de wereld
van morgen**

ASN Bank
Postbus 93514
2509 AM Den Haag
telefoon 070 - 35 69 333
informatie@asnbank.nl
www.asnbank.nl
ASN Klantenservice
070 - 35 69 335

goedgeld is een uitgave voor klanten en relaties van ASN Bank. In 2021 verschijnt het magazine drie maal op papier en online.

Wil je geen papieren maar een online-versie van Goedgeld? Log in op asnbank.nl, ga naar Instellingen, Contact en Attenties, Toestemming ASN Bank en zet het groene vinkje aan bij Magazine Goedgeld via E-mail.

Redactie ASN Bank: Afdeling Marketing & Communicatie

Advies redactie: Buro Opwaarts

Journalistieke productie en coördinatie: Maters & Hermen

Ontwerp en opmaak: Katja Visser
Foto cover: Lars van den Brink
Prepress: Studio Boon
Druk: Quantes, Rijswijk

December 2021
© 2021 ASN Bank

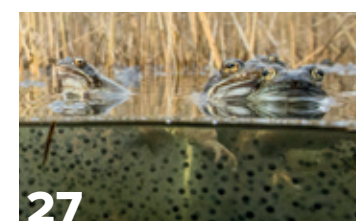
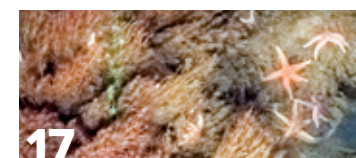

Materiaal:
Magno naturel

ASN Bank beoogt met Goedgeld de dialoog over verduurzaming van de samenleving te stimuleren. De meningen en overdenkingen in dit magazine dragen bij aan die dialoog, en weerspiegelen niet per definitie de visie van ASN Bank.

INHOUD

- 4 Focus** Wonen in een aardehuis
- 6 Goed nieuws** Pleidooi in Glasgow voor klimaatvriendelijk bouwen
- 8 Stemmingmaker Pieter Derks:** 'Humor maakt dat mensen beter luisteren'
- 14 Duurzaam dilemma** Hoe gaan bedrijven om met privacygevoelige data?
- 17 De Rijke Noordzee** Kraamkamers voor onderwaternatuur
- 20 Amnesty Directeur Dagmar Oudshoorn** over groeiende tweedeling
- 24 Hoe zit het met...?** Gasloos wonen
- 27 In beeld Waterparels:** top-10 van kleine oppervlaktewateren
- 34 Menselijke maat** Burgerinitiatief voor leefbaar loon textielwerkers
- 36 Joyce van der Est** 'De volgende generatie is waar het om draait'
- 38 VDWVM** Winnaars ASN Bank Wereldprijs 2021
- 39 Column** Wim Daniels

Een huis dat zichzelf verwarmt en koelt, gebouwd van afval. *Earthships*, ook wel aardehuizen genoemd, zijn bedacht door de Amerikaanse architect Michael Reynolds die de huidige klimaatcrisis al in 1990 zag aankomen. Earthships zijn gebouwd van stro, klei en leem tot afgedankte banden en zelfs delen van oude wasmachines die als dakbedekking dienen. Maar een earthship is meer dan een duurzaam huis, deze woningen zijn zelfvoorzienend. De bewoners pompen hun water op uit de aarde en zuiveren het met rietbedfilters tot drinkwater. De grote ramen in het huis staan 'op het zuiden' naar de zon, zodat er extra zonnewarmte binnenkomt. Een gemiddeld aardehuis heeft dan ook veertig procent minder CO₂-uitstoot dan een typische nieuwbouwwoning, concludeerde onderzoeksbureau CE Delft vorig jaar.

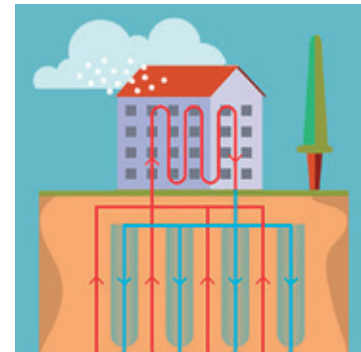
Je zou denken dat deze circulaire aanpak, die ook nog eens klimaatvriendelijk is, massaal in Nederland wordt omarmd, de praktijk is anders. Dat komt mede door de complexe Nederlandse wet- en regelgeving in de bouw. Voor een bouwaanvraag met stro-of leembouw moet je een boekwerk aan documentatie aanleveren. En woningen moet je – al zijn ze geheel zelfvoorzienend – in Nederland verplicht aansluiten op riolering, water en elektra. In 2009 kwam het eerste earthship, een theeschenkerij, naar Nederland (Zwolle) en inmiddels is er een woonwijk met 23 aardehuizen in Olst. Daarnaast zijn er nog vier ecodorpen in oprichting: in Bergen, Boekel, Ter Apel en Nijmegen.

Een aardehuis is een mooi voorbeeld van klimaatvriendelijk en zelfvoorzienend bouwen, een ontwikkeling die aansluit bij de klimaatdoelstellingen van ASN Bank. ASN Bank en de ASN-beleggingsfondsen zijn niet betrokken bij deze specifieke bouwprojecten.

HUIS VAN LEEM EN AFVAL

‘Je kunt op me rekenen’

In het vorige magazine stonden we er al even bij stil: de samenwerking met vrijwilligersplatform NLvoor elkaar. Deze maand vraagt ons moederbedrijf de Volksbank met een tv-commercial aandacht voor dit platform. Als een soort ‘marktplaats’ voor vrijwilligerswerk koppelt NLvoor elkaar vrijwilligers en ‘hulpvragenden’ aan elkaar. Inmiddels zijn bijna 200.000 vrijwilligers via het platform actief. Heb je een uurtje? Geef het aan een ander. Ook de duurzame partners van ASN Bank kunnen je hulp goed gebruiken. Scan de QR-code om te zien waarmee.

Duurzaam koelen en verwarmen van huizen

Het Nederlandse bedrijf Eteck krijgt een ASN-financiering van 45 miljoen euro. Het bedrijf levert

op meer dan 250 plaatsen in Nederland warmte of juist verkoeling via een duurzaam warmte-koude-opslagsysteem (WKO). Bij deze methode wordt energie in de vorm van warmte en kou in de bodem opgeslagen. Gas is dan niet meer nodig. Daarmee levert Eteck een bijdrage in het verlagen van de CO₂-uitstoot in Nederland. Deze financiering was mogelijk dankzij het spaargeld van onze klanten.

ARMOEDE NOG ONVOLDOENDE IN BEELD BIJ SCHOLEN

Middelbare scholieren die in armoede opgroeien zijn vaak niet goed in beeld bij schoolleiding, mentoren en docenten. Dat blijkt uit een recent onderzoek dat het Nationaal Fonds Kinderhulp samen met ASN Bank uitvoerde. Voor het onderzoek werden zowel docenten als scholieren (13 tot 18 jaar) ondervraagd. Docenten vinden het jammer dat het zo lastig is armoede te onderkennen. Zij merken ook dat de maatschappij steeds individualistischer wordt, mensen minder bij elkaar over de vloer komen en armoede daardoor minder snel wordt gezien. Wat ook naar boven kwam in ons onderzoek is dat jongeren het liefst normaal gevonden willen worden en er alles aan doen om een slechte financiële thuissituatie verborgen te houden. Bij de presentatie van het onderzoek ondersteunde Kinderhulp een helpende hand te bieden in de vorm van een laptop, nieuwe schoenen of een bed. Sinds 2014 trekken ASN Bank en Kinderhulp samen op in de strijd tegen armoede in Nederland.

KLIMAAT-VRIENDELIJK BOUWPLEIDOOI IN GLASGOW

Bouwen met hout en andere natuurlijke materialen levert duurzame en betaalbare woningen en gebouwen op én draagt bij aan een beter klimaat en de biodiversiteit in ons land. Met die boodschap gingen ASN'ers Emmelien Venselaar (zie foto) en Freek Geurts – per trein – op weg naar de klimaatop in Glasgow. Daar overhandigden ze aan de Nederlandse klimaatgezant Jaime de Bourbon de Parme het eerste exemplaar van het rapport *Construction stored carbon*. Dit rapport was een co-creatie van ASN Bank, Climate Cleanup en bouwersnetwerk

Gideon. Jeroen Loots (ASN Bank) gaf samen met Folkert Linnemans van bouwbedrijf Dijkstra Draisma een online presentatie over deze nieuwe manier van bouwen. Waarom maakt ASN Bank zich hier sterk voor? Het produceren van traditionele materialen als cement, baksteen en staal gaat gepaard met veel CO₂-uitstoot. Door voortaan natuurlijke materialen als hout en hennep te gebruiken, heb je twee voordelen: er is veel minder uitstoot bij de productie van deze materialen en ooit opgeslagen CO₂ blijft opgeslagen.

Niet meer investeren in olie en gas

Deze zomer verscheen het zesde IPCC-rapport: een update over de geleidelijke opwarming van de aarde door meer dan 200 wetenschappers over de hele wereld. De nogmaals alarmerende inhoud was voor ASN'ers Jeroen Loots en Freek Geurts reden om in Trouw de oproep te doen aan andere financiers om per direct te stoppen met het investeren in olie- en gasbedrijven. ‘De financiële sector bepaalt hoe snel we van de oude naar de nieuwe economie gaan’, schrijven zij in dit artikel. Onder andere pensioenfonds ABP voegde inmiddels de daad bij het woord. Sinds de oprichting in 1960 heeft ASN Bank nooit geld uitgeleend aan of belegd in de fossiele industrie.

Impactmaker Pieter Derks

‘We maken
verandering
moeilijker
dan die is’

TEKST Saskia Klaassen
BEELD Lars van den Brink

In zijn radiocolumns plaatst Pieter Derks actualiteiten in een absurdistische context. Zijn nieuwe theatervoorstelling is persoonlijker en doet verslag van zijn zoektocht naar een weg uit de (klimaat)crisis. Altijd zoekt hij daarbij naar een lichte toon die ruimte laat aan relativering. ‘Het mag geen morele preek worden waarbij ik zelf buiten schot blijf.’

oe kijk je naar de wereld?

‘Soms vind ik mezelf een cynische optimist en soms een hoopvolle pessimist, het zweeft er een beetje tussenin. Ik heb vaak het idee dat het niet zo ingewikkeld hoeft te zijn in het leven. Dat er een simpele basis is die je als check langs de wereld

kunt houden. We hebben de neiging zaken onnodig complex te maken, waardoor we verandering moeilijker maken dan die is. Gaat het over het klimaat of biodiversiteit of dat soort grote problemen, dan ben ik optimistisch. Als we ergens met onze poten vanaf blijven, zie je dat het na een paar jaar eigenlijk weer hartstikke goed gaat.’

Het klimaat lijkt me bij uitstek een dossier waar we wél actie moeten ondernemen?

‘We hebben de neiging om met nog meer feiten en rapporten te laten zien hoe erg het allemaal is, hoeveel er misgaat, hoe weinig insecten en diersoorten er over zijn. Maar als feiten voldoende waren om mensen in beweging te krijgen, dan was de Club van Rome bijna vijftig jaar geleden al klaar geweest. Klaarblijkelijk is dat niet de manier die werkt.’

Is humor wel de manier?

‘Humor zorgt ervoor dat mensen beter luisteren en dat de verbeelding beter zijn werk kan doen. Het publiek kan zo een andere wereld voor zich zien, hoe absurd die er soms op het eerste gezicht ook uitziet. Ik kwam bijvoorbeeld het verhaal tegen over een Japanner die een *Do nothing farm* bedacht. Hij plantte de rijst op het land, gooide de oude rijst eroverheen om het te laten groeien en deed vervolgens zo min mogelijk. Uiteindelijk had hij een systeem waaraan hij niets meer hoefde te doen. Hij liet de natuur zijn werk doen. Daar haal ik weer een beetje hoop uit, misschien moeten we minder doen.’

Doordat we te veel doen, maken we de natuur juist kapot?

‘Alles wat je goed wilt doen heeft ook een keerzijde, dat is het. Vaak wordt het dan ingekapseld in een systeem dat voorbijgaat aan de

goede bedoelingen. Ik rijd bijvoorbeeld sinds kort in een elektrische auto. Als je ziet waar die batterijen vandaan komen, is dat niet echt milieuvriendelijk. Dat maakt het moeilijk om het überhaupt goed te doen.’

Zijn de thema's waarover jij je druk maakt in de loop van de tijd veranderd?

‘Ik denk dat mijn voorstellingen met de jaren wat minder luchtig en vrijblijvend zijn geworden. Omdat ik het idee heb dat er meer op het spel staat. Dat is allemaal onbewust hoor, en het is ook niet zo dat ik daar elke dag mee bezig ben. Maar ik heb het idee dat de crisis waarin we zitten veel acuter is dan tien jaar geleden. Dat maakt het moeilijker om zomaar vrijblijvend grapjes te maken. Terwijl ontlading en lol hebben in het leven ook nodig zijn. Voorheen kon ik nog weleens een heel klein onderwerpje pakken, een papegaai in de dierentuin die een bezoeker op zijn kop schijt. Nu denk ik: wat schieten we daarmee op?’

Dat maakt je voorstellingen zwaarder?

‘Qua onderwerpen wel, maar in de toon zoek ik altijd lichtheid. Volgens mij is dat de kunst, juist in coronatijd waarin iedereen noodgedwongen in zijn eigen bubbel op Facebook zit en steeds meer overtuigd raakt van zijn eigen gelijk. De stelligheid waarmee we elkaar in de haren vliegen is groter geworden. Het is heel fijn om dat onderuit te halen, ook bij mezelf. Ik kan soms ontzettend boos zijn over iets, dan kan het lekker zijn om te realiseren dat de andere kant ook een punt heeft. Dat is de reden waarom ik cabaret ben gaan maken. Omdat ik lucht aan dingen wil geven.’

‘Humor zorgt ervoor dat mensen beter luisteren en dat de verbeelding beter zijn werk kan doen’

Je radiocolumns zijn vrij stellig, werkt de actualiteit ook door in je voorstellingen?

‘Die beïnvloeden elkaar steeds minder. Een voorstelling loopt twee jaar, dus kies ik onderwerpen die wat langer meegaan. Dan nog zie je dat thema's soms minder belangrijk worden naarmate het seizoen vordert. In de vorige voorstelling zat een grap over dividendbelasting, op een gegeven moment was ik te lang bezig om de grap te maken. Het zat niet meer in ieders gedachte.’

Blik eens twee jaar vooruit, gaan we de grote problemen aanpakken?

‘Het is onvermijdelijk dat er iets moet veranderen. Laatst waren op één dag de huizenprijzen gestegen, gingen de gasprijzen omhoog, sloot als gevolg daarvan een aluminiumfabriek, was er een tekort aan bouwmaterialen en werd ook nog het Netflix-abonnement duurder. Alles ging dus mis. De vraag is alleen of er iets gaat gebeuren voordat het hele systeem in de soep is gelopen.’

Is dat waar je nieuwe voorstelling over gaat?

‘Hij gaat over het goede willen doen, over mijn persoonlijke zoektocht naar iets groots en hoopvol dat ons uit deze crisis haalt. Hoe lastig dat kan zijn. Ik heb het bijvoorbeeld over mijn streven om plantaardig te eten. Ik merkte dat ik daar heel radicaal van werd, ik kreeg een hekel aan alle mensen die melk en eieren bleven eten. Terwijl ik zelf pas vier jaar geen vlees meer eet en dus geen heilige ben. Hoe snel je in een soort denkvervalsing terecht komt.’

Je werkt al vijftien jaar met een vaste regisseur, Jessica Borst. Wat is haar rol?

‘Ze is meer een spiegel, ze vraagt de hele tijd: is dit wat je wil vertellen? Zaken kunnen heel anders overkomen dan je ze hebt geschreven. Iets is misschien best grappig maar klopt niet met wie ik ben. Zo gooi ik uiteindelijk veel weg. Een stukje over vluchtelingen en asielzoekers en hoe we daarmee omgaan bleek te moralistisch, het paste niet in de rest van de voorstelling. Ik stond een preek te houden.’

Het is niet de bedoeling een moreel punt te maken?

‘Als ik alleen maar mijn mening sta te geven, ben ik verkeerd bezig. Dat is heel plat en eendimensionaal, niet interessant voor het publiek. De kunst is te zoeken naar verhalen die je op verschillende manieren kunt inkleuren en van meerdere kanten kunt bekijken. Ik geloof dat je daarmee veel meer bereikt. Dat is ook waarom ik zelf naar het theater ga, om me onder te dompelen in een andere wereld, opgeschud te worden. Misschien vind ik daarna nog steeds hetzelfde, toch kan ik de wereld dan met andere ogen bekijken.’ ➤

Je kiest voor absurdisme, maar je toon is nooit bijtend.

'Ik ben geen cabaretier die scheldend en tierend op het toneel staat. Zeker toen ik startte waren er mensen die zeiden: wat doe je op het podium als je niet met keiharde grappen komt? Maar dat is niet wie ik ben, ik ben uitgesproken en duidelijk, maar laat ruimte voor andere kanten. Met een harde toon haakt de helft van het publiek af. Het is leuker als ze blijven luisteren en er stiekem toch iets van meekrijgen.'

Je deed mee aan de klimaatmars en protesteerde tegen banken en verzekeraars die in dierenleed investeren.

Waarom?

'Elke week vind ik me op de radio op over dingen. Dan zou het toch heel raar zijn als ik nergens een standpunt over zou innemen? Een brief aan banken en pensioenfondsen zou ik niet herhalen in de Nieuws BV. Ik maak wel nieuwscolumns over banken en dierenwelzijn, maar zoek daarbij altijd

naar context. Ik koppel bijvoorbeeld actualiteiten aan elkaar en toets of mijn mening wel consequent is. Het moet geen morele preek worden waarbij je zelf buiten schot blijft.'

Wat is jouw advies aan wereldverbeteraars?

'Je krijgt mensen mee door te laten zien hoe het anders kan: de verbeelding aan de macht, een wereld schetsen zoals die zou kunnen zijn, iets bouwen waar mensen bij willen horen en aan mee willen doen. Dat kan een slim product zijn, maar ook een mooi alternatief zoals cafés waar je koffie kunt kopen voor een anonieme dakloze die de koffie later kan ophalen. Het is slechts een van de voorbeelden van hoe je het mensen gemakkelijker kunt maken om te helpen.' ●

PIETER DERKS (1984)

Schrijft al jong zijn eigen teksten en liedjes
Studeert kleinkunst aan de Koningstheater-academie in Den Bosch
Doet mee aan diverse cabaretfestivals
Wint in 2005 de Holland Casino Podiumprijs en de publieksprijs op het Amsterdams Kleinkunst Festival
Staat in 2006 in het theater met zijn eerste programma Dat zal je nog verbazen
Sluit in 2012 vrijdags de week af in De Wereld Draait Door
Start in 2015 zijn wekelijkse column in Radio 1-programma De Nieuws BV
Reist tot eind juni 2022 langs theaters in het land met zijn nieuwe voorstelling Uit het niets

‘De kunst is te zoeken naar verhalen die je op verschillende manieren kunt inkleuren’

Beleggen in bedrijven die werken met privacygevoelige data?

Er zijn bedrijven die de bewaking van privacygevoelige data niet (volledig) op orde hebben. Of geld verdienen aan het gebruiken en doorverkopen van klantdata. In deze bedrijven willen we met onze ASN-beleggingsfondsen liever niet beleggen. Maar hoe controleren we dat?

Voor consumenten is het privacybeleid van bedrijven een tamelijk ongrijpbaar fenomeen. Het is niet het criterium waarop ze direct 'aanslaan' als ze duurzaam willen beleggen. Zaken als kinderarbeid of wapenhandel zijn nu eenmaal explicieter en tastbaarder, en gemakkelijker te verifiëren. Maar: privacy is een grondrecht, het gaat over zeggenschap over je eigen gegevens, het is een voorwaarde om vrij te zijn in wie je bent en wat je doet. Maar zélf privacyvoorwaarden lezen en begrijpen is ingewikkeld en kost veel tijd. Toch is controle erop steeds belangrijker, zeker nu de komst van 5G nog intensiever dataverkeer mogelijk maakt.

SCHENDING VAN MENSENRECHTEN

Met enige regelmaat halen bedrijven als Google of Facebook de pers wanneer er iets misgaat op het gebied van databeheer. Denk bijvoorbeeld aan het schandaal rondom Cambridge Analytica. Dat Britse bedrijf misbruikte in 2016 Facebook-profielen voor het heimelijk beïnvloeden van tientallen miljoenen Amerikaanse kiezers. Wereldwijd zijn er rechtszaken over privacyschendingen door Google. Denk aan het scannen van Gmail-berichten voor maatwerkadvertenties, het niet vermelden van een microfoon in een Google Nest-beveiligingscamera, opnemen van gesprekken door Google Home of het ondanks een 'nee' toch doorgeven van hartslag- en andere biometrische gegevens door slimme horloges.

>

TEKST Joke van Rooyen
BEELD Aad Goudappel

Daarnaast kunnen data in verkeerde handen vallen, bijvoorbeeld in landen waar de overheid het niet zo nauw neemt met de naleving en handhaving van mensenrechten of bij een hack. Data kunnen worden gebruikt om mensen te vervolgen die een afwijkende mening hebben. In Myanmar bijvoorbeeld sloot de overheid delen van het internet af. ASN Impact Investors (beheerder van de ASN beleggingsfondsen) had twee telecombedrijven die actief zijn in Myanmar in haar beleggingsuniversum opgenomen, KDDI en Ericsson. Na onderzoek en engagement is besloten KDDI af te keuren, omdat dit bedrijf de risico's op schenden van mensenrechten niet erkent.

EXTRA WAAKZAAM

Helaas kunnen ook beleggingsprofessionals niet met 100 procent zekerheid zeggen dat bedrijven nooit privacygevoelige data delen. Het beheer en de bewaking van privacygevoelige informatie blijft tamelijk ongrijpbaar en lastig te controleren. Je ziet het eigenlijk pas als het fout gaat. Inmiddels is wel duidelijk dat de ene sector een slechtere reputatie heeft op het gebied van databeheer dan de andere.

DIT PLEIT VOOR BELEGGEN IN BEDRIJVEN DIE WERKEN MET PRIVACYGEVOELIGE DATA

Communicatie en toegang tot informatie is waardevol voor de ontwikkeling en ontplooiing van mensen, draagt bij aan vrije nieuwsgaring en daarmee aan de vrijheid van meningsuiting. Goede nieuwsvoorziening is belangrijk voor een goed functionerende democratie.

DIT PLEIT TEGEN BELEGGEN IN BEDRIJVEN DIE WERKEN MET PRIVACYGEVOELIGE DATA

Informatie kan in verkeerde handen vallen, zeker in landen waar geen vrije, democratische samenleving is. Beperkte nieuwsvoorziening kan de democratie schaden.

Sectoren als telecom, software, hightech en social media zijn gevoeliger voor misstanden rondom data dan andere sectoren – zeker in landen die geen democratische rechtstaat zijn – of maken soms zelfs een verdienmodel van het gebruik van klantdata. ASN Impact Investors is in dat geval extra waakzaam en controleert scherper op beleid en processen van bedrijven in deze sectoren: wat hebben ze hierover vastgelegd; doen ze wat ze beloven. Maar ook: komen bedrijven negatief in het nieuws over hun omgang met privacygevoelige informatie beleggingen.

STANDPUNT ASN BANK

ASN Impact Investors wil beleggen in bedrijven die het beheer en de bewaking van privacygegevens op orde hebben. In sommige sectoren is er sprake van een verhoogd risico op (grootschalig) datamisbruik. Tegelijkertijd zijn veel deelsectoren (zoals telecom en social media) relevant vanwege de bevordering van de vrijheid van meningsuiting. Zeker wanneer deze bedrijven gevestigd zijn in landen die geen vrije, democratische rechtstaat zijn en die mensenrechten niet waarborgen, stelt Mariëtta Smid, senior manager duurzaamheid bij ASN Impact Investors. 'In landen als China en Iran kan privacygevoelige informatie in verkeerde handen vallen of zelfs bewust door de overheid zijn vergaard. Vervolgens zijn burgers hun leven mogelijk niet zeker. Wij stellen daarom als beleggingscriterium dat een bedrijf in haar beleid moet vastleggen dat privacy van werknemers en klanten wordt gerespecteerd. Overwegen we te investeren, dan analyseren we eerst het privacybeleid en de processen. Is een bedrijf daarin bijvoorbeeld ISO-gecertificeerd?' Ook controleert ASN Impact Investors of het bedrijf in kwestie negatief in het nieuws is geweest rondom privacykwesties. Mariëtta: 'Een voorbeeld van een telecombedrijf dat zijn privacybeleid op orde heeft, is Chunghwa Telecom. De verplichting om met overheden mee te werken in het belang van de nationale veiligheid wegen zij zorgvuldig af tegen waarborging en bescherming van privacy en mensenrechten van klanten.' Soms nemen de beleggingsfondsen contact op met bedrijven om vragen te stellen. 'Als we dat doen, laten we altijd even weten hoe ons oordeel uitvalt. Bij sommige bedrijven zit het prijsgeven van informatie in hun verdienmodel. Met zo'n bedrijf gaan we sowieso niet in zee. We onderzoeken alles vanachter onze Haagse bureaus. Daar waar mogelijk toetsen we en nemen we, indien nodig, een strikt standpunt in. Maar nederigheid is hier op z'n plaats. Het blijft bij wereldwijd-opererende bedrijven lastig om alle informatie boven water te krijgen. We wegen zorgvuldig af of een bedrijf toegelaten kan worden tot ons beleggingsuniversum. Bij twijfel niet doen, is ons motto.' •

BRONNEN

nationaleombudsman.nl
autoriteitpersoonsgegevens.nl
consumentenbond.nl

De Rijke Noordzee, van belofte naar impact

‘De natuur wint terrein’

TEKST Caroline Togni
 BEELD Stichting De Noordzee

Na het sluiten van het Noordzeeakkoord en een convenant over natuurversterkend bouwen kan Stichting De Noordzee impact maken met het versterken van onderwaternatuur. Net in dienst mag directeur Albert Jaap van Santbrink 'verslag uitbrengen' over het project De Rijke Noordzee. 'Als tegen 2030 op ruim 5 procent van de Noordzee windmolenparken staan, kunnen we onder water kraamkamers creëren waar we actief werken aan natuurontwikkeling.'

De Noordzee, een van de drukste zeeën ter wereld. De natuur staat er onder druk. Maar natuurherstel en natuurontwikkeling bieden kansen. Met de komst van steeds meer windmolenparken zagen Stichting de Noordzee en Natuur & Milieu – gesteund door diverse partners en ASN Bank – een kans voor ontwikkeling van natuur onder water. Hoe? Tussen windmolens mag niet met sleepnetten over de bodem worden gevist. Nu die gebieden met rust worden gelaten, ontstaan plekken om de mariene biodiversiteit te versterken. Bijvoorbeeld door het plaatsen van kunstmatige riffen rond de palen van windmolens om vissen aan te trekken en een schuilplaats te bieden, en door het uitzetten van oesters om levende riffen te creëren. Riffen vormen een schakel in het onderwaterleven: als broedplek, voedselbron en rust- en schuilplaats zijn ze belangrijk voor de soortenrijkdom in zee. Vissen zetten eitjes af op de schelpen, opgroeiende vissen vinden er voedsel en beschutting. Met de noodzakelijke groei van windmolenparken in zee, groeien de mogelijkheden voor natuurontwikkeling onder water.

LIEFDE VOOR DE NATUUR

Albert Jaap van Santbrink (61) mag als kersverse directeur van Stichting De Noordzee het pionierswerk van zijn voorganger Floris van Hest voortzetten. De afgelopen jaren werkte hij voor mensenrechten- en sportorganisaties. De laatste jaren van zijn werkzame leven wil Albert Jaap zich inzetten voor de natuur. 'Als directeur van deze organisatie mag ik werken aan wezenlijke zaken, onderwerpen die ertoe doen en waar ik iets kan betekenen.' De drukbevaren Noordzee dus, daar zit enorme spanning op, aldus Van Santbrink. 'Spanning tussen natuur en economie. We kunnen niet zonder de economische waarde, denk alleen al aan de windparken voor duurzame energie. En we kunnen niet zonder de natuur, steeds meer mensen zien dat gelukkig. In kleine dingen, kijk naar het succes van beleid om zwerfafval bij de bron aan te pakken: het verbod op gratis plastic tasjes, steeds minder ballon-oplatingen, statiegeld op plastic flesjes en straks ook op blikjes, verboden afval te lozen op zee. De hoeveelheid zwerfafval langs de Noordzeekust neemt af. We zijn ons bewuster van de natuur en dat we ervoor moeten zorgen.'

Albert Jaap van Santbrink

DE RIJKE NOORDZEE

De Rijke Noordzee gebruikt windmolenparken op zee om de natuur in de Noordzee te versterken. Door visserij en ziektes is de biodiversiteit van ons grootste natuurgebied afgenomen en zijn nagenoeg alle natuurlijke riffen verdwenen. Als we die riffen willen terugbrengen, zijn actieve ingrepen noodzakelijk. Met natuurontwikkeling in windparken op de Noordzee helpen we de aarde op twee manieren, aldus Stichting De Noordzee en Natuur & Milieu: duurzame energie tegen klimaatverandering, en natuurontwikkeling voor meer biodiversiteit in de Noordzee. ASN Bank is vanaf de start van het eerste pilotproject in 2018 als partner betrokken bij de totstandkoming van De Rijke Noordzee.

OP NAAR 21,5 GIGAWATT

De Rijke Noordzee zet zich in om natuurversterking een vast onderdeel te laten zijn bij de aanleg van windparken, samen met partners als energieleveranciers en windparkenbouwers. Van Santbrink schetst de situatie, een tussenstand: 'Op het Nederlandse deel van de Noordzee produceren we nu 2,5 gigawatt aan windenergie, dat zijn zo'n 400 windmolens. In 2030 zijn dat er vier keer zo veel en gaat Nederland naar een opbrengst van 21,5 gigawatt uit die molens. Dat zal een enorme belasting zijn, maar ook wind op zee is nodig om het doel te halen van een vermindering van 55 procent CO₂-uitstoot in 2030.' Dit klinkt als een zware verantwoordelijkheid voor De Noordzee? 'Dat is het zeker', beaamt de directeur, 'maar naast die druk is het ook een kans. De Rijke Noordzee werkt aan versterking van de onderwaternatuur, zodat natuurlijke riffen die uit de Noordzee verdwenen zijn, weer terugkomen. Tegelijkertijd doen we ook onderzoek naar de ecologische risico's van windenergie op zee. We zetten ons in voor de realisatie van beschermde gebieden, duurzaam voedsel en een schone zee.'

RUIMTE VOOR RUST

Het programma De Rijke Noordzee ging in 2018 van start als pilot om te onderzoeken of het plaatsen van kunstmatige riffen werkt en wat het effect is op het zeeleven. Dat is onze rol, benadrukt de directeur, 'pleiten voor natuurversterking bij het bouwen van windmolenparken, actief werken aan een rijke natuur. En ervoor zorgen dat de overheid onze overwegingen meeneemt in haar beleid. De komende jaren moet er enorm veel worden gebouwd, laat

er vooral aandacht zijn voor de natuur en onderzoek naar de effecten hierop. Daarom is het Noordzeeakkoord ook zo belangrijk.'

In dat akkoord dat begin dit jaar steun kreeg van de Tweede Kamer maken partijen heel concreet afspraken over verantwoord gebruik van die Noordzee (zie kader). Van Santbrink: 'Onze rol is de minister, via het overleg, te houden aan die afspraken. Dat is heel waardevol en het tekent het belang, samen op weg naar 2030. In dat jaar is zo'n 5 procent van de Noordzee bebouwd met windmolens en hebben we beschermde gebieden gecreëerd. Dit zijn ecologisch waardevolle gebieden die volledig gevrijwaard zijn van bodemberoerende visserij. Nu is er nog maar weinig beschermd gebied in de Noordzee, slechts 0,3 procent. Dit moet groeien naar 15 procent beschermd natuurgebied in 2030. De zee heeft ruimte nodig waar echte rust is, zodat de biodiversiteit in de hele Noordzee kan opbloeien Dat is ook in het belang van de visserij.' ●

ASN BANK EN HET NOORDZEEAKKOORD

In het Noordzeeakkoord, begin dit jaar aangenomen door de Tweede Kamer, is afgesproken dat natuurversterkend bouwen het uitgangspunt wordt bij de aanleg van windmolenparken en infrastructuur op de Noordzee. ASN Bank ondertekende onlangs als eerste financier van windmolenparken ook het convenant 'Richtlijnen wind op zee' dat aansluit bij het Noordzeeakkoord. ASN Bank vindt het belangrijk om in haar rol als financier er actief voor te zorgen dat natuurbeschermend en natuurversterkend bouwen het uitgangspunt wordt bij de aanleg van windmolenparken en infrastructuur op de Noordzee, en dat dit in de gehele financiële sector gemeengoed wordt.

Dagmar Oudshoorn, directeur Amnesty International Nederland

‘We moeten elkaar weer zien als mensen’

De tweedeling in de wereld neemt toe. Vluchtelingen heten ineens migranten, etnisch profileren wordt goedgepraat. Er is veel te doen voor Amnesty International Nederland. Gelukkig is haar nieuwe directeur optimistisch van aard. ‘We moeten elkaar weer zien als mensen.’

Nog maar net begonnen als directeur, moest Dagmar Oudshoorn begin 2020 haar collega's naar huis sturen vanwege de coronalockdown. Op de dag van dit interview, half oktober 2021, begint het leven terug te keren aan de Keizersgracht 177. In de hal, tussen de vitrines met Amnesty-kaarten en -servetten, lopen medewerkers druk pratend en groetend heen en weer met stapels papier en bekertjes koffie. Blij om elkaar weer te spreken – én te zien.

‘Dit zijn gedreven mensen’, zegt Dagmar, ‘die heftige thema's behandelen. Die willen elkaar in de ogen kunnen kijken.’ Ze is blij dat dat weer kan. Is Amnesty de coronacrisis goed doorgekomen? ‘De eerste lockdown startte nota bene midden in de jaarlijkse collecteweek. >

TEKST Marieke van Gils
BEELD Josje Deekens

Veel werk is online doorgegaan', vertelt ze. 'En juist in deze tijd maken mensen zich zorgen over mensen-rechten. Dus er kwamen nieuwe donateurs en leden bij.'

VACCINVERDELING

Over die rechten gesproken, tegenstanders van de coronapas hadden van Amnesty wellicht meer bijval verwacht. Zij vinden dat de pas vrijheden te veel inperkt – en laten dat geregeld weten in mails en *posts* aan Dagmars adres. Zelf blijft ze graag bij de feiten. 'Natuurlijk houden wij scherp in de gaten of de maatregelen in proportie zijn, niet discrimineren en tijdelijk en transparant zijn. De Tweede Kamer moet ze toetsen. En dat is nog steeds zo.'

Maar veel mensen *voelen* die discriminatie wel. 'Er is geen sprake van dwang en de maatregel is tijdelijk. Er is veel grijs, dat begrijp ik, en je gevoel is vaak zwart-wit. Toch houden wij ons graag aan die criteria. Dat is hoe wij werken: wij toetsen aan mensen-rechtenverdragen en democratische wetten, dat is ons houvast.'

En eerlijk is eerlijk, ze maakt zich meer zorgen om landen waar mensen geen keuze hebben – waar niet voldoende vaccins *zijn*. De oneerlijke vaccin-verdeling is ontluisterend, vindt Dagmar. Daar spreekt Amnesty westerse overheden dan ook op aan; om zich aan afspraken en beloftes te houden. Ook zijn er zorgen over regimes die corona aangrijpen om vrijheden verder in te perken. Maar dan zónder zich aan genoemde criteria te houden. Het is hoe het al jaren werkt: in landen als Nederland haalt Amnesty veel geld op. Juist in landen waar het nodig is, zijn weinig inkomsten. Amnesty hanteert als wereldwijde organisatie een verdeelsleutel. Zo helpen de Nederlandse leden en donateurs mee om mensenrechtenissues wereldwijd aan te pakken.

MEERWAARDE

In de afgelopen maanden schreef Amnesty Nederland aan een nieuwe strategie. Die gaat zowel over inhoudelijke prioriteiten als over de manier van werken. Het doel: een zo groot mogelijke impact. Dagmar: 'Je kunt niet alles doen. We richten ons vooral op klassieke mensenrechten, vrijheid en gelijke behandeling. We richten ons minder op bijvoorbeeld het recht op wonen, arbeid of natuur-bescherming, daar zijn we in Nederland al heel goed in. Onze achterban staat achter die keuze.'

Mensenrechten zijn overal, weet Dagmar, maar je moet kijken waar je meerwaarde kunt bieden. 'Op klimaat- en milieugebied zijn andere organisaties

DAGMAR OUDSHOORN (48) is sinds begin 2020 directeur van Amnesty International Nederland. Daarvoor was zij Hoofd Operatiën bij de Politie Amsterdam, burgemeester van Uithoorn en was zij onder meer werkzaam bij de gemeente Rotterdam en de Dienst Justitiële Inrichtingen. Ze groeide op in Zeeland, is getrouwd en heeft een zoon.

beter. Ook hebben we in Nederland heel goede vakbonden, die zich richten op sociaal-economische onderwerpen. Op klassieke mensen-rechten zoals vrijheid is meer dan genoeg te doen voor ons.' Zoveel, dat je er wanhopig van zou kunnen worden. 'Ja, maar dat gebeurt niet. Wij zien dagelijks dat we echt iets kunnen betekenen. Elk mens dat zijn vrijheid terugkrijgt dankzij onze inzet, maakt ons werk de moeite waard.'

ANDER NEDERLAND

Dat wil niet zeggen dat er in Nederland niks te doen is, integendeel. Dagmar ziet de tweedeling in onze samenleving groter worden. Neem etnisch profileren. Amnesty spande met andere ngo's en burgers een rechtszaak aan tegen de Koninklijke Marechaussee, om etnisch profileren eindelijk echt te laten verbieden.

Ten tijde van dit interview heeft dit nog niet tot het gewenste resultaat geleid. De rechter deed eind september uitspraak: etnisch profileren blijft toegestaan bij controles die illegale migratie moeten bestrijden. Dagmar: 'Ik dacht dat ik het verkeerd verstond. Ik kreeg letterlijk kort-sluiting. Buiten de rechtszaal moest ik checken wat de rechter bedoeld had. Ik vind het nog steeds ongelooflijk, dat je kunt beweren dat huidskleur een indicator is voor Nederlander-zijn. Want dat zei ze.'

Dagmar is, met een Surinaamse vader, zelf persoon van kleur. De uitspraak doet haar pijn. 'Dan leef je in een ander Nederland dan ik om me heen zie. Je maakt onderscheid tussen Nederlanders; de een is meer Nederlander dan de ander. Ik vind dat heel heftig.'

Met haar uitspraak heeft de rechter het erger gemaakt, vindt Dagmar. Ze heeft etnisch profileren – dat overal ter discussie staat – gelegitimeerd. 'We gaan in hoger beroep. Ik noem mij meer idealist dan activist, maar hier zou ik activist van worden. Weet je wat ik erg vind? Door zulke uitspraken keren mensen zich af van de overheid. Dan heb je pas echt een probleem.'

Ze wil benadrukken dat ze de rechtspraak respecteert. Natuurlijk. Maar dat een rechtbank zo'n ander perspectief heeft dan zij, zo'n ander Nederland ziet, dat is schrikken. 'Het zit in beleid, in systemen, in denkwijzen en komt bijvoorbeeld met de kindertoeslagenaffaire naar boven. Het maken van onderscheid tussen mensen is iets waar we al lang tegen vechten en we gaan ermee door. Het is makkelijk om naar andere landen te wijzen, maar dat kan alleen als je eigen huis op orde is.'

WAAKHOND

En toch: het is in heel veel landen erger. Ze benadrukt het nog maar eens. Het gaat hier relatief goed. Als ze ziet hoe Amnesty-collega's in andere landen opereren, maakt haar dat nederig. 'Laatst nam een collega uit Zuid-Afrika afscheid, wat ik kon volgen via Zoom. Deze dame vertelde ooit zelf nog gevangen te hebben gezeten. Ze was vrijgekomen mede dankzij Amnesty en was later voor de organisatie gaan werken. Dan je stem blijven verheffen, dat vind ik dapper. Veel mensen moeten strijden met gevaar voor eigen leven.'

Het is een gure wind die door de wereld waait, zegt ze. 'Hongarije, China, Rusland... overal worden vrijheden ingeperkt. Vrouwen- en LHBTI-rechten, waar lang voor gestreden is, staan in delen van de

wereld weer onder druk. Het lijkt of we vergeten wat we hebben afgesproken net na de Tweede Wereldoorlog: 'dit nooit meer.' Nederland dreigt haar positie als gidsland kwijt te raken, meent Dagmar. 'Ook hier zie je dat mensen ontmenselijkt worden. Hoe hier over vluchtelingen wordt gepraat. Zoals die verschrikkelijke term die me altijd is bijgebleven: 'dobbernegers', alsof het geen mensen zijn zoals jij en ik. Migrantengedachten zeggen we, maar het *zijn* vaak mensen op de vlucht.' Gelukkig zijn er ook tegenbewegingen. Gemeenten doen veel, individuen vangen mensen op. En terecht, zegt Dagmar, want vluchtelingen help je. Dat is vastgelegd in mensenrechtenverdragen en dat is de basis. 'Daar blijven we op hameren. Ook al komt het

AMNESTY NEDERLAND heeft een kleine 100 vaste medewerkers, 376.111 leden en donateurs, en 16.599 vrijwilligers. De bekende schrijfgroepen van Amnesty schrijven zo'n 420.000 brieven per jaar. Ook 50.548 scholieren deden afgelopen jaar mee aan schrijfacties. Amnesty International en ASN Bank werken al vele jaren samen. We vinden elkaar in een gemeenschappelijk streven naar een betere wereld. Namens haar klanten ondersteunt de bank Amnesty's Masterclasses voor studenten. In het Masterclass-programma leren studenten waarom mensenrechten zo belangrijk zijn. Daarnaast worden ze gemotiveerd om actief bij te dragen aan het vergroten van het draagvlak voor mensenrechten.

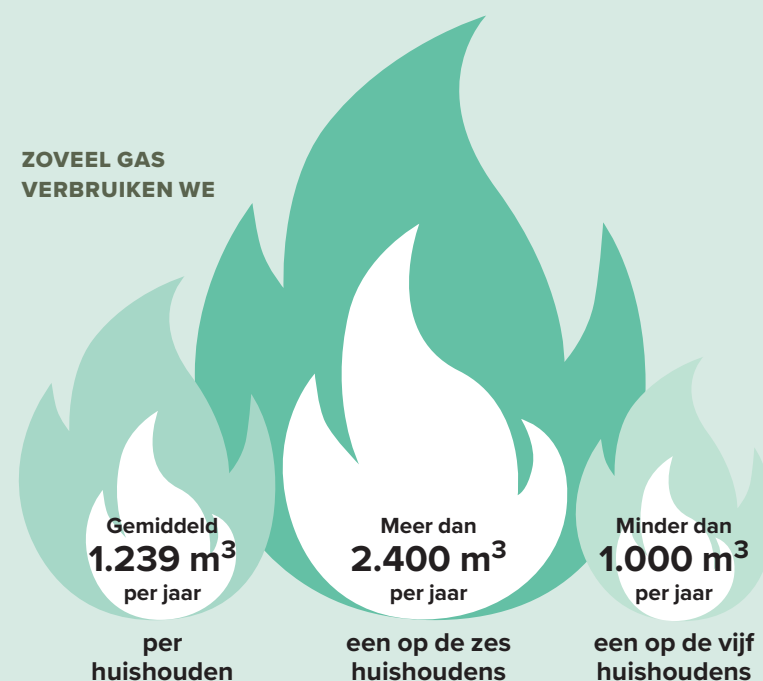
even niet uit dat er mensen aan de grenzen staan. Amnesty is een waakhond. Er zullen altijd oorlogen en crises zijn; ik ben niet naïef. Maar Amnesty groeit al zestig jaar. We hebben niet altijd een antwoord, maar we hebben wel die meetlat.'

En dus blijft Dagmar hoopvol. 'Wat mij blij maakt? De veerkracht van de mensen om mij heen, die steeds weer terugveren. Ik ben blij dat ik daarbij mag horen. Als je je ergens zorgen over maakt, kan je maar het beste op een plek zitten waar je iets kunt doen. Laatst heb ik 300 dankbrieven ondertekend aan mensen die 50 jaar lid zijn bij ons. *Vijftig* jaar! Ik koester die mensen. Ze geven anderen de kracht om door te gaan.' ●

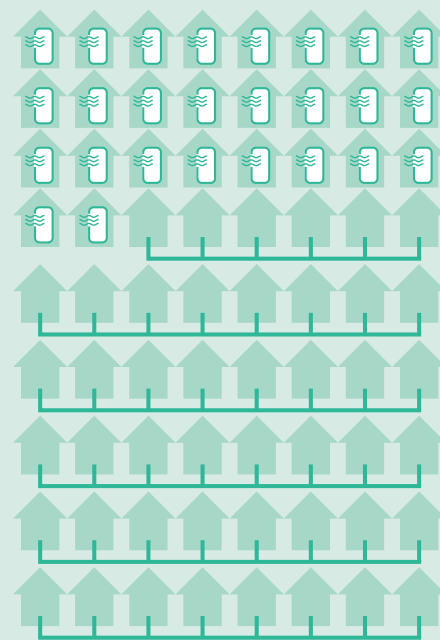
GASLOOS WONEN

Alle huizen moeten in 2050 van het gas af zijn, stelt het klimaatakkoord. Naast een warmtepomp of zonnepanelen kun je ook in stappen steeds minder gas verbruiken, zoals met een hybride warmtepomp, koken op inductie of door de cv-ketel op een lager pitje te zetten. Goed voor klimaat en portemonnee, zeker als je weet dat de gasprijs de afgelopen maanden met 50 procent is gestegen.

ZOVEEL GAS VERBRUIKEN WE

Sinds 1 jan 2019 worden alle nieuwbouwhuizen gasloos gebouwd. Ruim 11 procent van de woningen in Nederland is gasloos, zo'n **700.000** woningen. Daarvan hebben **260.000** woningen een warmtepomp voor de verwarming. **460.000** huizen zijn aangesloten op een warmtenet.

WAT IS DE GROOTSTE AARDGASSLURPER IN HUIS?

50 tot 75 procent van het gasverbruik gaat op aan verwarming met cv-ketel. Op de tweede plek staat douchen: **20** procent van het gasverbruik gaat op aan douchen. **3 tot 5** procent wordt verbruikt door het koken op aardgas.

START MET DESKUNDIG ADVIES

Waar te beginnen? Het inschakelen van een energieadviseur geeft goed inzicht in je energieverbruik en verstrekt tips waar je op het gasverbruik kunt besparen. Gratis advies is ook mogelijk:

- Gemeenten bieden soms een energiecoach aan, die onafhankelijk en op maat voor je huis advies geeft.
- Wil je stap voor stap je huis gasloos maken? Doe de verbetercheck op: verbeterjehuis.nl.
- Op ons platform woningverbetersaars.nl staan adviseurs over woningisolatie. Je kunt er vrijblijvend offertes aanvragen en van de installatiepartner krijg je tot eind december 2021 tijdelijk 100 euro korting per isolatiemaatregel. Zie de actievoorwaarden.

7 KLEINE, PRAKTISCHE TIPS VOOR MINDER GASVERBRUIK

Elektrisch koken: overweeg een aardgasloze oplossing, ga elektrisch koken met een inductiekookplaat. In plaats van een saaie zwarte inductieplaat biedt MAKUS inductieplaten in kleuren en marmer, en met prints van abstracte patronen.

Radiatorventilator: hiermee verspreid je de warme lucht van de cv-verwarming sneller door het huis. Daarmee bespaar je zo'n 10 procent op je gasverbruik per jaar.

Zetmop60: cv-ketels staan vaak op de fabrieksinstelling van 80 graden Celsius, maar ze werken efficiënter op 60 graden. Je kunt dat gemakkelijk zelf instellen. Bekijk de instructievideo's voor elke ketel op: zetmop60.nl, een initiatief van Urgenda.

Infraroodpanelen: wil je de cv vooral gebruiken voor verwarming van je woonkamer? Dat kan door kleine ruimten, zoals een werkkamer of badkamer, heel gericht met infraroodpanelen te verwarmen en daar de cv-radiatoren uit te zetten.

Zonneboiler: in de zomer kan de zonneboiler vrijwel al het warme water leveren. Dan moet deze wel op het zuidwesten, zuiden of zuidoosten liggen waar de opbrengst het hoogst is. Een huishouden van vier personen bespaart met een zonneboiler jaarlijks 180 m³ gas. Het is een investering, maar je krijgt ook subsidie.

Duurzame badkamer: onder de badkamervloer kun je een warmte-terugwin-unit (WTW) plaatsen die de warmte van het weglopende douchewater gebruikt om koud leidingwater voor te verwarmen. Dat scheelt gas.

Gasverbruik bijhouden: Besparen op gasverbruik levert veel op. Het is effectief als je inzicht hebt in je energieverbruik, energieverbruik-apps helpen daarmee. Vaak hebben energiebedrijven er zelf één, maar er zijn ook onafhankelijke apps, zoals de Plugwise-app.

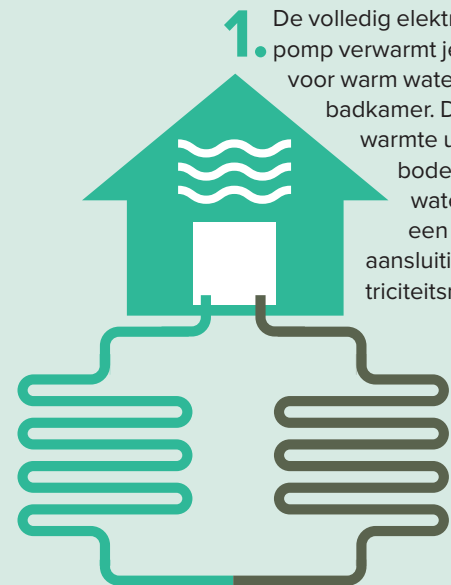
HOE ZIT HET MET...

WAT KOST HET OM JE HUIS GASLOOS TE MAKEN?

Het hangt er vanaf wat voor huis je hebt (tussenwoning of twee-onder-een-kap) en uit welk jaar. Het gasloos maken van een woning uit de jaren zeventig met enkele beglazing kost meer dan een huis uit 2009 dat goed is geïsoleerd. De totale kosten om gasloos te kunnen wonen liggen tussen de **17.000** en **30.000** euro per woning.

Voor een woning met energielabel A of B waar alleen nog een warmtepomp nodig is, komen de kosten inclusief subsidie op zo'n 10.000 euro.

WARMTEPOMP

Een grotere stap naar gasloos wonen is de aanschaf van een warmtepomp. Je kunt subsidie krijgen voor een warmtepomp. Welke soorten warmtepompen zijn er?

1. De volledig elektrische warmtepomp verwarmt je huis én zorgt voor warm water in keuken en badkamer. De pomp haalt warmte uit de lucht, bodem of het grondwater. Dit vraagt om een zwaardere aansluiting op het elektriciteitsnet (3-fasen).

2. De hybride warmtepomp werkt in combinatie met je cv-ketel, die bijverwarmt als het koud is. Wel zorgt de cv-ketel nog voor warm water in badkamer en keuken. Hierdoor vermindert je CO₂-uitstoot voor verwarming en warm water met ongeveer 20 procent.

3. Een ventilatiewarmtepomp is een kleine warmtepomp voor huizen met mechanische ventilatie. Een ventilatiewarmtepomp haalt energie uit de afgezogen warme lucht en gebruikt die voor de cv.

Bronnen: Milieu Centraal, Warmtenet Trend Rapport 2021 en Planbureau voor de Leefomgeving (PBL), EIB.nl

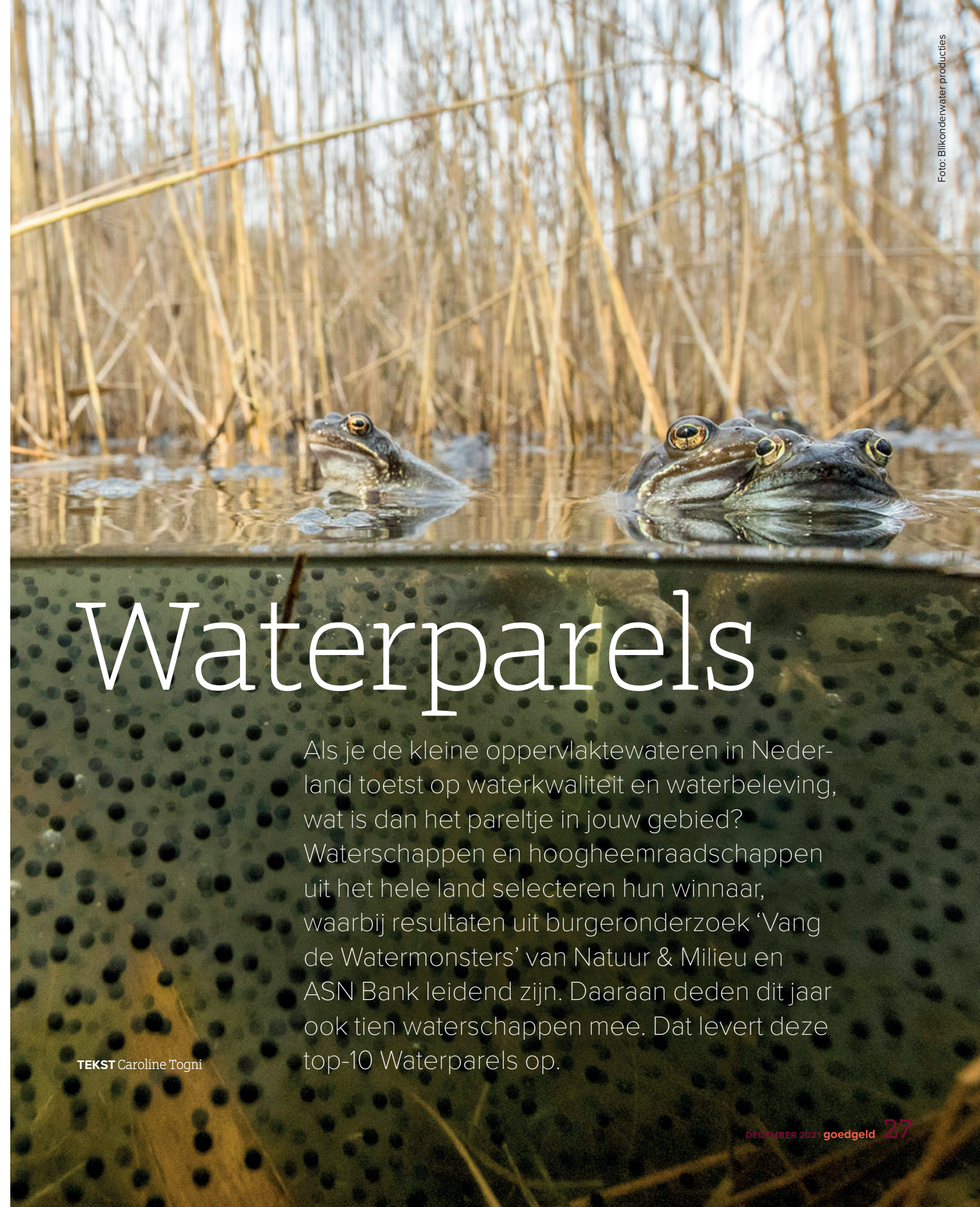
Wat beogen we met deze rubriek? We leggen ingewikkelde, duurzame thema's uit in een combinatie van beeld en tekst, maken daarbij gebruik van beschikbare vakliteratuur en schakelen de hulp in van een of meer deskundigen. Volledig zijn is niet altijd mogelijk gezien de beperkte ruimte.

SUBSIDIES VOOR AARDGASVRIJ WONEN

De overheid stelt verschillende subsidies beschikbaar om over te stappen naar aardgasvrij wonen, van teruggave van btw op zonnepanelen tot subsidies voor warmtepompen. Zie [rvo.nl](https://www.rvo.nl).

- Met de Investeringsubsidie duurzame energie en energiebesparing (ISDE) kun je subsidie aanvragen voor een zonneboiler, warmtepomp, aansluiting op een warmtenet en isolatiemaatregelen.
- Afhankelijk van de prijs, kun je voor een warmtepomp tussen de **€ 500** en **€ 2.500** subsidie krijgen.
- Met de Energiebespaarlening kunnen huiseigenaren tegen een gunstige rente een lening afsluiten voor energiebesparende maatregelen.
- Particulieren kunnen de btw over de aankoop en installatie van zonnepanelen terugvragen bij de Belastingdienst.
- Naast nationale regelingen zijn veel gemeenten die subsidie verstrekken voor gasloos wonen. Kijk bij je eigen gemeente voor de mogelijkheden.

Waterparels

Als je de kleine oppervlaktewateren in Nederland toetst op waterkwaliteit en waterbeleving, wat is dan het pareltje in jouw gebied?

Waterschappen en hoogheemraadschappen uit het hele land selecteren hun winnaar, waarbij resultaten uit burgeronderzoek 'Vang de Watermonsters' van Natuur & Milieu en ASN Bank leidend zijn. Daaraan deden dit jaar ook tien waterschappen mee. Dat levert deze top-10 Waterparels op.

TEKST Caroline Togni

BRANDVEN BIJ OISTERWIJK

Waterschap De Dommel nomineert dit ven in Nationaal Landschap Het Groene Woud als waterparel in dit gebied vanwege de vele soorten watervogels en waterdieren.

Foto: Waterschap de Dommel

EUROPESE EISEN VOOR WATERKWALITEIT

In 2027 moeten alle wateren in Nederland voldoen aan de Europese eisen voor waterkwaliteit. Uiterlijk in dat jaar moet al het water in Europa voldoende schoon en gezond zijn. Kleine wateren vormen samen een derde van het Nederlandse oppervlaktewater en vormen de haarvaten van het watersysteem. Maar ze vallen buiten de huidige verplichte metingen van waterkwaliteit. De resultaten van dit onderzoek laten zien dat de waterkwaliteit in slechts 17 procent van de gemeten wateren goed is. Met nog vijf jaar te gaan is het een enorme opgave om de doelen te halen.

SLOOT LANGS DE ELFENBAAN, HAZERSWOUDE

Hoogheemraadschap van Rijnland kiest de sloot langs de Elfenbaan als Waterparel: een mooi voorbeeld van een ecologische verbindingszone in agrarisch gebied. Ook kopsloten in andere polders met een agrarische functie bieden kansen voor biodivers water.

Foto: Mike Dijkstra

ALBARDAGRACHT, AMSTERDAM-GEUZENVELD

Waterschap Amstel, Gooi en Vecht nomineert deze gracht in het bebouwde gebied van Geuzenveld als waterparel in wording vanwege de rijke biodiversiteit en veerkrachtige ecologie. Helaas is er in de gracht veel zwerfafval dat een negatief effect heeft op de waterbeleving. De les hier: loskoppelen van nutriëntrijk water en aanleggen van natuurvriendelijke oevers verbeteren de waterkwaliteit.

Foto: Waterschap Amstel, Gooi en Vecht

Foto: Waterschap Vechtstromen

VOSSENBEEK, HENGELO

Deze verlegde beek is een verrijking van dit bebouwde gebied, aldus waterschap Vechtstromen. In samenwerking met de gemeente is het maaibeeld afgestemd met de omgeving en wordt het water voldoende opgehouden in het streven naar hogere biodiversiteit. De vergroeningsstrategie is nog een aandachtspunt.

Foto: Gerard van Rooij - Kunsten Vliegwerk

PLAS VAN POOT, ZOETERMEER

Ook deze zandafgraving in het natuurkerngebied van Schieland en Krimpenerwaard is een parel in wording. Volgens het hoogheemraadschap is het een prachtplek voor vogelspotters en vleermuisliefhebbers, maar de waterkwaliteit kan beter. Het is een voorbeeldproject van een gezamenlijke aanpak met omwonenden en belanghebbenden.

POEL KERKEPOLDER, WORP

Deze kleine plas in het agrarische gebied van waterschap Brabantse Delta is een waterparel in wording. De poel, gegraven in 2015, heeft veel potentie en scoort qua beleving een tien, aldus het waterschap. Natuurvorming in agrarisch gebied vraagt om goede samenwerking tussen agrariërs en het waterschap voor biodiversiteitherstel en waterberging.

STAD, LAND EN NATUUR

Karen Eilers, Natuur & Milieu: 'De tien Waterparels – of bijna Waterparels – van het project Watermonsters vinden we in zowel natuur- en agrarisch gebied als in bebouwd gebied. Goede waterkwaliteit en rijke biodiversiteit zijn dus overal in Nederland mogelijk. Overal kunnen waterparels ontstaan, de uitdagingen zijn verschillend: bij een sloot in agrarisch gebied speelt maaibeheer een grote rol, terwijl bij een ven in de natuur beperken van de aanvoer van vervuild water essentieel is. Met een goede watersysteemanalyse breng je het watersysteem zelf maar ook alle betrokken partijen en hun acties in beeld.

Ook beleving hoort bij een Waterparel, het laat zien hoe mensen zich tot het water verhouden. Daarnaast is beleving van belang om draagvlak te creëren voor het verbeteren en in stand houden van de waterkwaliteit, in samenwerking met burgers, bijvoorbeeld door het opruimen en voorkomen van zwerfafval. Door de omgeving actief te betrekken zetten we stappen naar een grotere betrokkenheid en uiteindelijk naar een betere waterkwaliteit in heel Nederland.'

Foto: Waterschap Brabantse Delta

Foto: Bart van Vliet

LAAKHAVEN, DEN HAAG

Dit boezemkanaal (voor de afvoer van water) in de volgebouwde Laakhaven van waterschap Delfland scoort een negen op beleving. Het kanaal is een waterparel in wording, maar de kansen op echte natuurontwikkeling zijn beperkt vanwege de afvoerfunctie van het kanaal. Terugdringing van nutriënten en bestrijdingsmiddelen kan bijdragen aan betere waterkwaliteit. Dat vraagt om een betere samenwerking met glas- en tuinbouwbedrijven.

VANG DE WATERMONSTERS

Hoe staat het met de kwaliteit van de kleine oppervlaktewateren in Nederland? Met die vraag gingen deskundigen van Natuur & Milieu (gesteund door ASN Bank) samen met gewone Nederlanders, waaronder ook vele ASN-klanten, aan de slag in burgeronderzoek Vang de Watermonsters. Verspreid over het land brachten zij voor het derde jaar op rij de kwaliteit van sloten, plassen, meren en vennen in beeld. Dit deden zij met een online meetkit of een uitgebreidere superkit. Helaas laten de resultaten van het burgeronderzoek een negatief beeld zien van de waterkwaliteit: in een overgroot deel van de onderzochte wateren is de waterkwaliteit slecht of matig.

Foto: Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier

PLAS BIJ PLESMANWEG, BEVERWIJK

Voor hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier is deze plas in bebouwd gebied de parel. In bebouwd gebied scoort deze plas goed met zijn natuurvriendelijke oever en gevarieerde begroeiing. Het hoogheemraadschap monitort de ecologie in de (omgeving van de) plas.

Foto: REEM foto

REIJERPARK, RIDDERKERK

Een plas in bebouwd gebied, door waterschap Hollandse Delta als parel uitverkoren vanwege de aanwezigheid van twee iconsoorten libellen én vanwege een enthousiast meewerkende gemeente. De aanwezigheid van de libellen triggerde de gemeente om de oever aan te passen. De aanleg van drijvende eilandjes zorgt voor een schuilplaats voor waterdierjes.

BOERENSLOOT, MONTFOORT

Op beleving scoort deze sloot in het agrarisch gebied van hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden een tien! In de sloot groeien bijzondere kranswieren. Het gebied biedt ruimte voor samenwerking in agrarisch natuurbeheer, gericht op de sloot en waterkwaliteit, en voor ecologisch maaien en baggeren.

Foto: Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden

1 MILJOEN HANDTEKENINGEN VOOR HOGER LOON TEXTIELWERKERS

Al jaren maakt ASN Bank zich sterk voor een leefbaar loon in de kledingsector. Sinds kort bewandelen we daarbij ook een politieke weg: we zitten Europese politici achter de broek. Kirsten Kossen vertelt over ons pas gestarte Europese burgerinitiatief waarvoor 1 miljoen handtekeningen nodig zijn.

TEKST Iwan Oving
BEELD Josje Deekens

H

et lijkt zo gewoon dat onze kleding en schoenen in landen als China, India, Pakistan en Bangladesh genaaid, gelijmd en gestikt worden. Toch is de grote schaal waarop dit gebeurt pas in de jaren 80 ingezet. Toen kozen grote merken onder het motto: maximaliseer je winst en minimaliseer je kosten voor een geografische verschuiving van arbeid. Producten van merken als Nike, Levi's en Ralph Lauren werden niet langer in eigen fabrieken gemaakt, maar ingekocht bij kledingbedrijven in lage-inkomenslanden.

WETSVOORSTEL IN DE MAAK

Dankzij journalisten als Naomi Klein en Teun van de Keuken (De slag om de klerewereld, tv-serie uit 2015), talrijke klokkenluiders op internet en organisaties als Fashion Revolution en Clean Clothes Campaign weet de gemiddelde consument tegenwoordig iets meer over de misstanden bij het maken van kleding. Toch is het gedrag van modebedrijven en consumenten door de jaren heen niet noemenswaardig veranderd. Hoe kan dat? Kirsten Kossen, mensenrechtenadviseur bij ASN Bank, legt uit: 'Er is voor bedrijven onvoldoende reden om te veranderen. Het is financieel onaantrekkelijk, de wettelijke noodzaak ontbreekt en er is weinig druk vanuit de consument. Die ervaart het toch een beetje als een ver-van-zijn-bed-show.' Maar het tijd lijkt te keren, zegt Kossen. 'In landen als Duitsland, Frankrijk en Groot-Brittannië is hard gewerkt aan wetgeving die voorschrijft dat wereldwijd actieve bedrijven hun verantwoordelijkheid voor misstanden in productieketens moeten nemen. Ook in het Europees Parlement waait een andere wind. In april 2020 kondigde de Belgische EU-Commissaris Didier Reynders aan met een wetsvoorstel te komen.'

BURGERINITIATIEF LEEFBAAR LOON

Met het burgerinitiatief voor leefbaar loon haakt ASN Bank in op het politieke draagvlak voor eerlijkere productieketens. Om ervoor te zorgen dat de Europese Commissie verplicht is om het voorstel te behandelen, hebben we één miljoen handtekeningen nodig van stemgerechtigde burgers uit minimaal zeven EU-landen. Samen met Fashion Revolution – een organisatie die na de Rana Plaza-brand in Bangladesh (2013) werd opgericht – onderzocht ASN Bank de kans van slagen van het initiatief. Kossen pikt er twee burgerinitiatieven uit: 'Right 2 water uit 2014 was de meest succesvolle. Het was bedoeld om privatisering van

Europese waterbedrijven tegen te gaan en resulteerde in Europese wetgeving. Veelbelovend is de campagne Save bees and farmers waar eind september 2021 een kleine 1,2 miljoen handtekeningen voor zijn geteld. Deze campagne voor bijen, boeren en biodiversiteit maakt zich sterk voor een wettelijk verbod op synthetische bestrijdingsmiddelen.'

80 PROCENT IS VROUW

In oktober 2021 vond de eerste vergadering van het burgercomité plaats, een online bijeenkomst met veertien burgers uit negen EU-landen. Kossen was er ook bij: 'Goed om die bevreemding te zien en te horen. En mooi om te zien hoe iedereen dit onderwerp vanuit haar eigen expertise benadert, van juristen, arbeidsdeskundigen, wetenschappers tot een voormalig lid van het Europees Parlement.'

Opvallend is de vrouw-manverhouding: twaalf vrouwen, twee mannen. Kossen zegt daarover: 'In de twintig jaar dat ik met maatschappelijk verantwoord ondernemen bezig ben, valt het me steeds weer op dat technische onderwerpen, zoals energie, vaak door mannen worden opgepakt en "zachte" onderwerpen door vrouwen. Wat hier wellicht meespeelt, is dat vrouwen over het algemeen iets meer met de modesector hebben dan mannen. En misschien is het uit solidariteit: van de circa 75 miljoen textielwerkers is 80 procent vrouw.'

BEDRIJVEN ZELF AAN ZET

We hebben een jaar de tijd om één miljoen handtekeningen te verzamelen. Wanneer gaan textielwerkers iets merken van deze inspanningen? 'Voor dat er wetgeving is en bedrijven zich aan de nieuwe verplichtingen houden ben je jaren verder. Het zou helpen als het wetsvoorstel van Didier Reynders door het Europees Parlement en de Europese Raad wordt aangenomen als wet. Ons voorstel kun je zien als een logische aanvulling, een verdieping op die wet. We hopen dat bedrijven zelf door onze campagne al meer druk voelen om aan leefbaar loon te werken.' ●

Wil je ook eerlijke mode? Laat je e-mailadres achter en ontvang het laatste nieuws over onze actie.

www.goodclothesfairpay.eu

De volgende generatie is waar het om draait

Is het u ooit opgevallen dat een gesprek met ASN Klantenservice anders dan anders gaat? Dat de medewerker bewust de tijd neemt en goed luistert? Lang niet alle organisaties zouden blij zijn met zo'n intensief klantcontact. Directeur Joyce van der Est is dat wel. Na achttien jaar bij ASN Bank gaat ze haar ideeën – zoals liefde voor de klant – in praktijk brengen als lid van het managementteam bij de Volksbank. We brengen haar nalatenschap bij ASN Bank in beeld.

TEKST Fred Hermesen
BEELD Lars van den Brink

In 2003 wist Joyce van der Est dat ze bij ASN Bank na twee eerdere banen precies op de juiste plek terechtkwam. Ze was in 1988 afgestudeerd in Toegepaste Wiskunde, met een onderzoek naar zogeheten wachtrijtheorieën. 'Ik onderzocht hoe callcenters van telecomeaanbieders de perfecte korte wachttijd voor bellers konden bereiken, en welk protocol de kortst mogelijke gesprekstijd opleverde. Die zogeheten scripts – instructies voor een standaard gespreksverloop – waren heel populair, en ik kende ze door en door. Maar efficiëntie stond voorop, niet de klant. Ik miste de mens.' Joyce vergelijkt een klantenservice nu het liefst met een winkel. 'Dáár kom je met je grootste goed in contact. Stel dat je een echte winkel hebt, dan zeg je toch ook niet: "Goedemorgen mijnheer de klant, wacht eerst vijf minuten voor de deur, kijk na binnenkomst alleen naar de schappen rechts van u, en houd u strikt aan de uitgezette looproute. Vragen staat trouwens vrij; u kunt kiezen uit de volgende tien opties. En na zes minuten staat u weer op straat."'

VERHAAL VAN DE KLANT

In haar gedroomde wereld tekent de nieuwe klant geen contract meer met ASN Bank, maar ondertekent de bank een contract met de klant. Ze begrijpt dat de wereld niet zo werkt, maar het illustreert wel hoe ze in de wedstrijd staat: 'Iemand legt een primaire levensvoorwaarde in onze handen: geld. En biedt ons daarmee de kans om de wereld te verbeteren. Als je deze mensen kunt helpen, heb je de ernstige plicht daar de tijd voor te nemen. Wij moffelen het telefoonnummer van de klantenservice dan ook niet weg op de website.'

Medewerkers van ASN Klantenservice volgen geen scripts en worden niet afgerekend op gesprekstijden. 'En niemand krijgt zoals in sommige "belfabrieken" maximaal drie keer per dag vijf minuten tijd om te plassen. Dat klinkt allemaal relaxed en het is ook de bedoeling om lekker te werken. Maar het blijft mijn taak en dat van het team om bij te sturen als iets niet loopt. Ik ben daarbij technisch genoeg om meetbaar te willen zien dat die ene collega gemiddeld veertien minuten nodig heeft voor een gesprek, terwijl zijn buurvrouw er zes minuten minder voor nodig heeft, met dezelfde tevredenheid. Dan onderzoeken en bespreken we de cijfers, en zorg ik dat die collega coaching krijgt om te kunnen verbeteren.' Voor mij geldt dus: meten is weten, maar altijd met de menselijke maat. Ook in precare klantenzaken trouwens, bijvoorbeeld als het gaat om tegemoetkoming aan slachtoffers van betalingsfraude. Daarbij zouden wij koel kunnen zeggen: "technisch gezien niet ons probleem". Toch wil ik nadrukkelijk eerst het verhaal van de klant meewegen voordat we iets besluiten.'

OPRECHTE AANDACHT

Op de vraag of de bank ook al gelijk 'om' ging toen ze aantrad in 2003, zegt ze: 'Er was al een lange traditie van medemenselijkheid. Maar ik hoorde ook: "Moet je niet eens aan de scripts, je hebt vandaag twintig calls gemist?" Mijn antwoord was dan: "Daar staat een heel hoge score van duizend geslaagde gesprekken tegenover, kwaliteit kost gewoon tijd."' En toen in 2003 het plan ontstond om in servicegesprekken ook verkoopkansen mee te nemen, ging ze daar niet in mee. 'Wie probeert iets te verkopen, kan niet meer open luisteren.'

De cijfers geven Joyce gelijk: oprechte aandacht in gesprekken leidt tot minder oproepen van dezelfde klant, en zorgt meetbaar voor meer trouw. Het past bij het principe van de bank om nooit iets te besluiten dat op korte termijn misschien winst oplevert maar slecht uitpakt voor klanten. 'Bedenk ook: vanaf 2003 groeide de bank van 150 duizend naar 800 duizend klanten. Zeker kun je het niet zeggen, maar zou die zorgvuldige aandacht ermee te maken hebben?'

DINGEN FIXEN

Haar klantliefde gaat ver: 'Ik lees alle klachten en reageer als ze aan de directie zijn gericht. En ja, ik bel als het nodig is ook met een klant of reageer als ik op zaterdagochtend mijn boodschappen in de auto laad. Maar later die dag gaat de telefoon ook gewoon weer uit. Dan kook ik iets lekkers voor de studerende dochters die even thuiskomen om

bij te tanken, of ga ik wandelen met mijn man.' Over de vraag waar de 'me-time' in dat plaatje past, moet ze even nadenken. 'Daar heb ik geloof ik niet zoveel behoefte aan. Ik voel me goed bij dienstbaarheid en wil graag op de achtergrond dingen fixen, in werk en privé. En als ik dan echt tijd overheb, haak ik eekhoortjes natuurlijk.' Collega's roemen haar flamboyante bevoegenheid, die misschien wel mede dankzij haar bescheidenheid en afkeer van spotlights inspirerend werkt. 'Ik vind vrouwelijk leiderschap van belang, al ben ik er niet zo bewust mee bezig. Op gezette tijden lunch ik met vrouwelijke stagiairs, en ik merk dan dat mijn ervaringen als vrouw in een nog steeds overwegende mannenwereld hen verder helpt. Toen ik startte bij een beleggingsbedrijf moest je vrouwen in invloedrijke functies nog met een kaarsje zoeken. Voor een belangrijke presentatie dacht ik eens: "Laat ik de heren die binnenkomen alvast koffie aanbieden." Totdat iemand me vroeg: "Enig idee wanneer mevrouw Van der Est komt?" Geestig verhaal natuurlijk, maar zou hij die vraag ook gesteld hebben aan een mannelijke presentator die koffie schonk? Ik laat zien dat dit soort stigmatisering niet over vrouwen gaat, maar over al dan niet bewuste denkbeelden van sommige mannen. Maar we bespreken ook simpele vragen als "wat moet ik nou weer kiezen om aan te trekken voor die vergadering?" Mijn positie wekt misschien de indruk dat ik dat soort dilemma's nooit heb gehad, maar toen ik net kwam kijken deed ik natuurlijk ook maar wat. Dat schept een band. Ik vind het waardevol mijn ervaring en visie aan jongeren te kunnen meegeven. Die volgende generatie is waar de missie van ASN Bank tenslotte om draait.' ●

voor de wereld
van morgen

Het platform van ASN Bank dat jou inspireert om steeds duurzamer te worden

ASN BANK WERELDPRIJS NAAR 3 DUURZAME UITVINDERS

In Bluecity Rotterdam wonnen drie jonge ondernemers afgelopen november een ASN Bank Wereldprijs 2021. Maak kennis met winnaar Orbisk, tweede prijs-winnaar Chainable en derde- en publieksprijswinnaar Loop Biotech.

Olaf van der Veen

Simon Rombouts

Bob Hendriks

Foto: Bart Waat

WAT IS DE ASN BANK WERELDPRIJS?

ASN Bank organiseert sinds 2008 de ASN Bank Wereldprijs, een competitie voor duurzame startups in Nederland. Deelnemers maken kans op een uitgebreid traject met coaching, training en publiciteit. Hiermee helpt de bank duurzame ondernemers hun positieve impact te vergroten. In eerdere edities vielen Fairphone, Yoni en Seepje in de prijzen, inmiddels bekende duurzame merken.

‘Moet dat echt allemaal weg?’

ORBISK, HOOFDPRIJS € 25.000

Met het dashboard en de slimme meetapparatuur van Orbisk verkleinen horecaondernemers hun voedselverspilling. Inmiddels maken vijftig restauranthouders gebruik van dit kunstmatig-intelligente systeem. Hoe het werkt? De groene bak in de keuken wordt uitgerust met een weegschaal en een slimme camera, op een dashboard staan de verspilcijfers. Orbisk, van Olaf van der Veen, maakte indruk op de jury. ‘Voedselverspilling is een probleem dat we al decennialang kennen. Dit kan een echte gamechanger zijn voor de industrie.’

Lang zal hij leven, de circulaire keuken

CHAINABLE, TWEDE PRIJS € 15.000

Jaarlijks gaan er in Nederland vrachtwagens vol keukens naar de vuilnisbelt, keukens die gemiddeld maar twintig jaar dienstdeden. Chainable, van Simon Rombouts, maakt modulaire keukens op basis van een stalen frame. Is je keuken aan vervanging toe, dan geeft de woningbouwcorporatie een seintje en plaatst Chainable nieuwe elementen. De oude worden opgeknapt voor een tweede leven.

De mens als voedsel voor de aarde

LOOP BIOTECH, DERDE PRIJS € 10.000 + PUBLIEKSPRIJS € 5.000

Bob Hendriks ging met twee prijzen naar huis, één van de jury en één van het stemmende publiek. De bio-designer bedacht een biologisch-afbreekbare doodskist. Deze zet een menselijke lichaam in de grond om in vruchtbare plantenvoeding. Het belangrijkste ingrediënt is mycelium, het levende wortelnetwerk van paddenstoelen. Bob verkocht al 100 ‘levende uitvaartkisten’ en kan met het prijzengeld gaan opschalen.

VAN DEZE HELDEN GA JE ZEKER NOG IETS HOREN...

Ze wonnen geen prijs, maar bouwen vol vertrouwen verder aan hun duurzame onderneming: stadsvergroener Respyre, de zussen van Food for skin en de alternatieve koffiemaker (zonder koffie en met cafeïne) Northern Wonder. •

GASTCOLUMN WIM DANIELS

DUURZAAMHEID KENT GEEN TIJD

Ik houd ervan om in oude kranten te snuffelen. Nog niet zo lang geleden was dat niet zo eenvoudig. Je moest ervoor naar de bibliotheek of naar krantenredacties. Maar anno nu zijn veel oude kranten gemakkelijk en gratis voor iedereen toegankelijk via de prachtige website Delpher, waar je zelfs de allereerste Nederlandse krant kunt vinden, van 14 juni 1618: *Courante uyt Italien, Duytslandt, & C*, dus nieuws uit het buitenland. Voor dit magazine zocht ik via Delpher naar de oudste vindplaats in kranten van het woord ‘duurzaamheid’. Die zoektocht, die via Delpher niet moeilijk is, leidde me naar de *Leydse Courant* van 5 juni 1724, waarin ‘duurzaamheid’ voorkomt in een artikel over een nieuwe uitvinding van een Engelsman genaamd Newsham. De man had kort daarvoor (‘kortelings’) een watermachine uitgevonden ‘om het Water uyt een Put, die 90 voet diep is, op te haalen, en in een Bak te storten welke 30 voeten boven de mond van de Put is’. De krant sprak van een kunststukje en schreef dat de uitvinder al vanaf zijn zevende jaar een zonderlinge geest had en dat hij binnenkort nog met drie andere uitvindingen zou komen ‘van geen minder nuttigheid’. De watermachine die hij nu had uitgevonden, ‘recommandeerde’ zich niet alleen door de nieuwheid, ‘maar ook door haar constructie en duurzaamheid’. Daar heb je het woord: duurzaamheid. Ik had niet gedacht dat het al zo oud zou zijn. En ook nog in de betekenis die het nu ook heeft: lang mee kunnen gaan, niet snel versleten zijn. De basis van het woord ‘duurzaamheid’ is uiteraard ‘duren’, dat in de vroege middeleeuwen nog tamelijk onbekend was. Men sprak toen eerder van ‘weren’ in de betekenis ‘lang meegaan’. ‘Duren’ is waarschijnlijk via het Frans (‘durer’) tot ons gekomen. En het Frans heeft het afgeleid van het Latijnse ‘durare’ (hard maken). Het huidige Franse woord ‘dur’ betekent ook ‘hard’ en ‘stug’, woorden die veelal horen bij iets wat lang meegaat. Het woord ‘duurzaamheid’ is in de loop van de tijd voor veel producten gebruikt. In de *Hoornsche Courant* van 31 oktober 1902 ging het bijvoorbeeld over ‘de echte Levantsche Toilet-sponzen’; ‘zij onderscheiden zich van de gewone sponzen door hunne kleur, vastheid, veerkracht en duurzaamheid.’ Anno nu wordt ‘duurzaamheid’ vooral gebruikt in relatie tot onze planeet. Als kinderen van Moeder Aarde zijn we te roekeloos geworden. We putten moeder uit. En zoals we allemaal weten: moeders zijn onmisbaar voor ons voortbestaan. •

Foto: Josje Deekens

Retouradres:
Postbus 93514, 2509 AM Den Haag

Port Betaald
Port Payé
Pays-Bas

